

"MAN FØLER SIG SÅDAN GLAD OG STOLT"

Hvordan rum, materialer og sociale interaktioner i et maritimt fritidstilbud kan mediere legende deltagelsesformer og understøtte trivsel.

Denne artikel undersøger, hvordan et maritimt fritidstilbud, etableret i et samarbejde mellem Jammerbugt Ungdomsskole og foreningen Han Herred Havbåde, kan fremme unges deltagelse og derved understøtte trivsel. Undersøgelsen tager afsæt i den stigende opmærksomhed på unges mistrivsel og behovet for alternative fritidspædagogiske miljøer, der imødekommer unges søgen efter fællesskab og oplevelsen af at lykkes. Metodisk bygger artiklen på en kvalitativ undersøgelse gennemført en forårsaften i et bådværft i Slettestrand. Empirien består af autoetnografiske feltnotater og citater fra tegnebaserede interviews med de deltagende unge. Resultaterne peger på, at det maritime miljøes rum, materialer og sociale interaktioner kan mediere legende deltagelsesformer og derved rummer trivselsfremmende potentialer.

FORFATTERE

Lisbeth S.R. Dueholm, lektor, cand.gen.pæd., Pædagoguddannelsen, UCN

Louise Lund Breil, adjunkt, cand.pæd. i pædagogisk psykologi, Pædagoguddannelsen, UCN

INDLEDNING

I de senere år har der været en nedgang i de danske unges trivsel, hvilket dokumenteres af nationale undersøgelser (Ottosen et al., 2022, Simocska & Primdahl, 2024). Denne udvikling afspejler en international tendens, hvor også unge i andre

lande oplever stigende mistrivsel (Barican et al., 2022). Trivselsproblematikken er imidlertid ikke jævnt fordelt: Børn og unge fra dårligere socioøkonomiske kår er i særlig grad udsatte og rapporterer hyppigere om mistrivsel end deres jævnaldrende (Simocska & Primdahl, 2024).

Trivsel blandt unge er et komplekst fænomen, påvirket af en række samfundsmæssige og individuelle faktorer. Center for Ungdomsforskning fremhæver samfundets øgede acceleration, høje præstationskrav og en øget

psykologisering som centrale årsager til den negative udvikling. Samtidig peger undersøgelser på, at unge aktivt forsøger at modgå individualiseringens konsekvenser ved at opsøge fællesskaber og aktiviteter, hvor de kan mestre konkrete praktiske færdigheder og opleve at lykkes med noget (Sørensen et al., 2024).

Børn og unges liv leves i og på tværs af forskellige arenaer, alene og sammen med andre. I fritiden spiller fritidshjem, skolefritidsordninger, klubber og ungdomsskoletilbud en central rolle og betragtes som

fritidspædagogikkens sted (Madsen, 2025). Fritids- og ungdomsklubber kan have en positiv betydning for børn og unges trivsel og udvikling, i særlig grad for børn og unge, der befinder sig i udsatte livsforhold (Petersen & Sørensen, 2021). Tilbudenes samarbejde med andre aktører, såsom skole, forældre, forvaltning samt kultur- og idrætsforeninger har vist sig at kunne medvirke til at støtte en helhedsorienteret tilgang til at skabe gode børne- og ungeliv (EVA, 2018). Dog er omfanget af tilbuddenes samarbejde med kulturinstitutioner, idrætsforeninger og andre ikke-offentlige aktører meget varierende (EVA, 2023).

I Jammerbugt Kommune varetager ungdomsskolen en del af områdets klub- og fritidstilbud. Ifølge ungdomsskoleloven (2019) er formålet med ungdomsskolerne at give unge mulighed for at udvikle deres kundskaber samt at give dem en forståelse af og dygtiggøre dem til samfundslivet. Formålet rummer et dannelsesideal og kalder på autentiske fritidsmiljøer, der kan invitere unge til deltagelse i lokale fællesskaber. Særligt for unge i området Hanherred gælder det, at de vokser op i et lokalsamfund med en helt unik kulturhistorie, idet området repræsenterer den åbne strands klassiske kystkultur. Siden vikingetiden og frem til 1900-tallet er der på egnen blevet anvendt traditionelle klinkbyggede træbåde til fiskeri og transport af varer, som kunne søsættes fra stranden, besejle brændingen og blive landet direkte på kysten igen (Han Herred Havbåde, u.å.).

Inden for den friluftspædagogiske faglitteratur fremhæves sejlskole som en aktivitet med betydelige pædagogiske potentialer (Haar, 2023). Samtidig har rammerne for sejlskole i pædagogiske sammenhænge undergået markante forandringer siden 1980'erne, hvilket bl.a. skyldes indførelsen af nye sikkerhedsregler og krav til certificeringer (Brodersen,

2023). Det har medført praktiske og organisatoriske udfordringer for pædagogiske institutioner, som ønsker at udforske maritime miljøer som et led i deres pædagogiske arbejde.

Foreningen Han Herred Havbåde har siden 2007 formidlet Hanherreds unikke kystkultur. I foreningen arbejdes der med restaurering af gamle egnstypiske havbåde. I samarbejde med Jammerbugt Ungdomsskole har man etableret et maritimt fritidstilbud, hvor unge i alderen 12-18 år ugentligt deltager i traditionelle maritime håndværksaktiviteter i det gamle bådværft. Tilbuddet er en forgrening af Ungdomsskoleforeningens nationale projekt UngHavn (Ungdomsskoleforeningen, 2025). Aktiviteterne i bådværftet foregår i vinterhalvåret og faciliteres kontinuerligt af fast personale fra ungdomsskolen i samarbejde med foreningens bådebyggere og lærlinge. I tilbuddet deltager en fast gruppe af 10-12 unge. Gruppen har en lige kønsfordeling samt stor social og kulturel diversitet; flere har minoritetsetnisk baggrund, og nogle har særlige behov, hvilket gør tilbuddet til deres eneste organiserede fritidsaktivitet.

Med afsæt i ny viden om unges trivselsbestræbelser (Sørensen et al., 2024) samt et udtalt behov for nye fritidspædagogiske miljøer, der kan invitere til kreativitet og fællesskab (Ankerstjerne, 2024) bliver det i artiklen undersøgt, hvordan et maritimt fritidstilbud, etableret i et samarbejde mellem Jammerbugt Ungdomsskole og foreningen Han Herred Havbåde (Han Herred Havbåde, u.d)), kan understøtte deltagelse og fremme trivsel blandt unge. Dette med særligt fokus på betydningen af rum, materialer og de sociale interaktioner i det maritime miljø. Undersøgelsen har ikke fokus på den pædagogiske tilrettelæggelse af tilbuddet, men betragter de voksne som betydningsfulde aktører i det maritime miljø.

TEORIAFSNIT

Undersøgelsen tager teoretisk afsæt i et sociokulturelt perspektiv inspireret af Säljö (2003, 2021), suppleret med Skovbjerg og Jørgensens (2021) begreb om legekvalliteter og materials script (Jørgensen & Schrøder, 2024; Schrøder et al., 2022). Trivsel bliver i artiklen fortolket som en tilstand, der er betinget af deltagelse. Dette er inspireret af Simovska og Primdahls (2024) socioøkologiske perspektiv, hvor trivsel forstås som et komplekst samspil mellem individets oplevelse af handlekraft og livsformål samt de sociale, materielle og fællesskabsorienterede strukturer, der omgiver det. Forståelsen bliver i artiklens diskussionsafsnit udvidet af perspektiver på unges trivselsbestræbelser, der bl.a. vægtlægger betydningen af unges fællesskaber og aktiviteter, hvor de kan mestre praktiske færdigheder og få en oplevelse af at lykkes med noget (Sørensen et al., 2024). Formålet har været at skabe et rammeværk, der både kan indfange betydningen af det maritime miljøes rum, materialer og sociale interaktioner og kan pege på mulige trivselsfremmende potentialer i fritidstilbuddet.

Det maritime miljø i et sociokulturelt perspektiv

I et sociokulturelt perspektiv (Säljö, 2003; 2021) forstås læring som en situeret proces, hvor individet udvikler viden og færdigheder gennem deltagelse i sociale praksisser og brug af kulturelle redskaber. Denne forståelse er særlig relevant i relation til det maritime miljø omkring bådværftet, da det kan anskues som et levende kulturarvmiljø. Her møder de unge maritime håndværkstraditioner og materielle artefakter i form af gamle klinkbyggede havbåde, værktøjer og træmaterialer, som medierer deres deltagelse og læring. At placere en klædningsplanke, så den overlapper den underliggende, er ikke en medfødt

evne, men en færdighed, der tilegnes gennem deltagelse i praksis sammen med erfarne bådebyggere og lærlinge. Træets struktur, værktøjets modstand og lugten af tjære spiller dermed en aktiv rolle i læringsprocessen, fordi de former både de unges handlinger og deres forståelse af, hvad det vil sige at være en del af det maritime miljø.

De unge opnår derved ikke alene viden om kystkulturen, men oplever den gennem kropslig deltagelse og eksperimenter med materialerne. Gennem deltagelse i traditionel bådebygning opstår der både en form for læring gennem håndens arbejde og en fælles meningsskabelse om, hvorfor denne båd og tradition er værd at bevare. Dette teoretiske blik gør det muligt at forstå aktiviteterne på værftet som mere end blot håndværk: De er indlejret i et levende kulturarvmiljø, hvor rum, materialer og sociale interaktioner tilsammen skaber betingelser for deltagelse.

Rum, materialer og legekvaliteter

Det sociokulturelle perspektiv suppleres med begrebet legekvaliteter (Skovbjerg & Jørgensen, 2021). Hvor Säljö fokuserer på den kulturelle og materielle mediering af læring, tilbyder legekvalitetsbegrebet et perspektiv, der retter opmærksomheden mod de legekvaliteter, der opstår i konkrete, handlingsbårne aktiviteter. Begrebet udspringer af teorien om legestemninger. Det er stemninger, der opstår under leg og skaber en oplevelse af meningsfuldhed, samhørighed med andre samt forbindelse til materialer og omgivelser (Skovbjerg, 2021, s. 65). Legekvaliteter er bundet til konkrete situationer, er nært knyttet til handlinger, er fluktuerende og opleves altid som legekvaliteter for nogen (Skovbjerg & Jørgensen, 2021). De kommer til udtryk i de unges kropslige og sociale interaktioner, når de bygger, hopper, løber, balancerer, råber og driller, både

inden for og uden for bådværftet. Derved er det i samspillet mellem bådværftets fysiske rum og materialerne, at legekvaliteterne aktualiseres. Begrebet legekvaliteter udgør et analytisk perspektiv, der synliggør særlige kvaliteter i de unges deltagelse.

Forskning i playful learning (Skovbjerg et al., 2024) har vist, at rum og materialer spiller en vigtig rolle, når der arbejdes med legende tilgange til læring. Som en tilføjelse til legekvalitetsbegrebet vil materialernes grad af script derfor blive inddraget til at nuancere forståelsen af, hvordan legende deltagelsesformer opstår. Begrebet refererer til, i hvor høj grad materials brug er forudbestemt af deres design og funktion (Jørgensen & Schrøder, 2024; Schrøder et al., 2022). Stærkt scriptede materialer indikerer en entydig brug og funktion, mens svagt scriptede materialer åbner mulighed for flere fortolkninger, eksperimenter og anvendelser.

I det maritime miljø kan materialerne placeres på et kontinuum mellem stærkt og svagt scriptede: Maling, sand og tovværk indbyder f.eks. til eksperimenterende brug, mens værktøj og bådens struktur i højere grad rummer forudbestemte funktioner. Denne variation kan skabe et mulighedsrum, hvor unge kan handle kreativt, kropsligt og socialt på forskellige måder. Med afsæt i begrebet script kan det undersøges hvordan det maritime rum og dets materialer medierer de unges deltagelse i fritidstilbudet.

METODEAFSNIT

Undersøgelsens kvalitative metoder er valgt med afsæt i et sociokulturelt perspektiv inspireret af Säljö (2003, 2021), hvor både forskernes og de unges deltagelse og meningskabelse forstås som situeret i sociale og kulturelle praksisser.

Empirien består af lydfiler og nedskrevne feltnotater indsamlet med inspiration fra den autoetnografiske metode (Baarts, 2025),

suppleret med metodiske greb inspireret af Marschall og Grumløse (2022). Den autoetnografiske tilgang indebærer, at vi som forskere deltager aktivt og sanseligt i feltet, og at vores oplevelser, positioner og relationer i mødet med de unge og det maritime miljø ved Han Herred Havbåde indgår i det empiriske materiale. Feltnotaterne rummer både iagttagelser af de unges aktiviteter og refleksioner over vores egne erfaringer af stedets stemning, rum og materialer, som lydene fra værftet, duften af tjære og de sociale interaktioner omkring båden.

Deltagerobservationer og interviews indgår som metodiske greb inden for den autoetnografiske ramme. Observationerne gav adgang til de unges hverdagsliv i fritidskonteksten og blev dokumenteret med fokus på deres brug af rum, materialer og sociale interaktioner i de maritime aktiviteter (Marschall & Grumløse, 2022), samtidig med at vores egne sansninger blev nedskrevet som en del af refleksionsarbejdet (Baarts, 2025). Interviewene blev gennemført som kombinerede "gående samtaler" og "tegnebaserede samtaler" jf. Marschall & Grumløse (2022) med 10 af de deltagende unge. Tegneinterviewene gav mulighed for at kombinere visuelle og verbale udtryk, idet tegningerne fungerede som afsæt for samtalen og som selvstændigt empirisk materiale. Tegningerne repræsenterer ikke en objektiv gengivelse af virkeligheden, men mentale og symbolske betydninger, der i samspil med dialogen kan afdække, hvilke steder, relationer og aktiviteter de unge tillægger betydning (Marschall & Grumløse, 2022).

Formålet var at skabe trykrammer og støtte de unges udtryk gennem både sprog, krop og materialer. Interviewene fandt sted i et velkendt miljø, hvor de unge kunne vise og fortælle om deres oplevelser (Marschall & Grumløse,

2022), og hvor også vores forskerpositioner blev påvirket af stedets stemning og rytme (Baarts, 2025).

Undersøgelsen følger gældende forskningsetiske principper (UCN, 2017). Der er indhentet informeret samtykke fra deltagere og forældre, og deltagelsen var frivillig. Alle data er anonymiseret, og genkendelige detaljer er udeladt eller ændret. Forskernes egne oplevelser er en del af materialet, hvilket er håndteret med respekt for deltagernes integritet (Baarts, 2025).

Den analytiske proces tog afsæt i en empirisk gennemlæsning af feltnotaterne, inspireret af Haavind (1987) og Andenæs (2000), og var præget af teoretiske perspektiver: et sociokulturelt perspektiv på læring (Säljö, 2003, 2021), begrebet om legeskilleværdier (Skovbjerg & Jørgensen, 2021), materialers script (Jørgensen & Schrøder, 2024) samt et socioøkologisk blik på trivsel (Simovska & Primdahl, 2024) og forskning i unges trivselsbestræbelser (Sørensen et al., 2024). Disse perspektiver styrede læsningen mod, hvordan rum, materialer og sociale interaktioner medierer deltagelse, hvordan legeskilleværdier opstår i praksis, og hvordan materialers grad af script åbner eller begrænser handlemuligheder. Samtidig blev der set efter tegn på trivsel som situeret i fællesskab, medbestemmelse og oplevelser af at lykkes.

Materialet blev læst på langs, med fokus på de enkelte unges fortællinger og tematikker i deres beskrivelser af hverdagspraksis og samspil med den maritime kultur, og på tværs, med blik for ligheder og forskelle i deltagernes perspektiver og erfaringer. Herigennem blev både generelle tendenser og kontekstspecifikke udtryk identificeret, og heraf opstod de tematikker, der præsenteres i artiklens resultatafsnit: "Rum, materialer og interaktioner i bådværftet" og "Legende deltagelse i det maritime miljø" (Haavind, 1987; Andenæs, 2000).

RESULTATAFSNIT

Undersøgelsens resultater præsenteres i de følgende to afsnit. Det første afsnit belyser, hvordan det maritime miljø rum, materialer og sociale interaktioner medierer deltagelse. I det efterfølgende afsnit udvides analysen med et blik for de legeskilleværdier, der opstår i de unges interaktion med det maritime miljø.

Rum, materialer og interaktioner i bådværftet

Med udgangspunkt i autoetnografiske feltnotater præsenteres de unges ankomst til bådværftet i det følgende.

Det er en lun og næsten vindstille forårsaften ved kysten i Slettestrand. Solen lyser ind gennem den åbne metalport og rammer værktøj,

tov og træmaterialer på bådværftets vægge. Der dufter af træ, harpiks og tjære. Udenfor ligger en lille lys træbåd klar til at blive malet. En gruppe energiske unge er netop ankommet med minibus fra ungdomsskolen til forårets sidste mødegang i det maritime fritidstilbud. Da de træder ind i bådværftet, byder bådebyggere og lærlinge dem velkommen med små kommentarer: *"Du har da fået gjort noget ved håret"*. De unge returnerer med smil og kække kommentarer. Bådebyggerne samler de unge i værftet og præsenterer dagens program, hvorefter dagens male- og byggeprojekter igangsættes. Kort efter fyldes rummet af støj fra værktøj, en lift, der kører i loftet, og småsnakkende unge (feltnotat, 01.05.25).

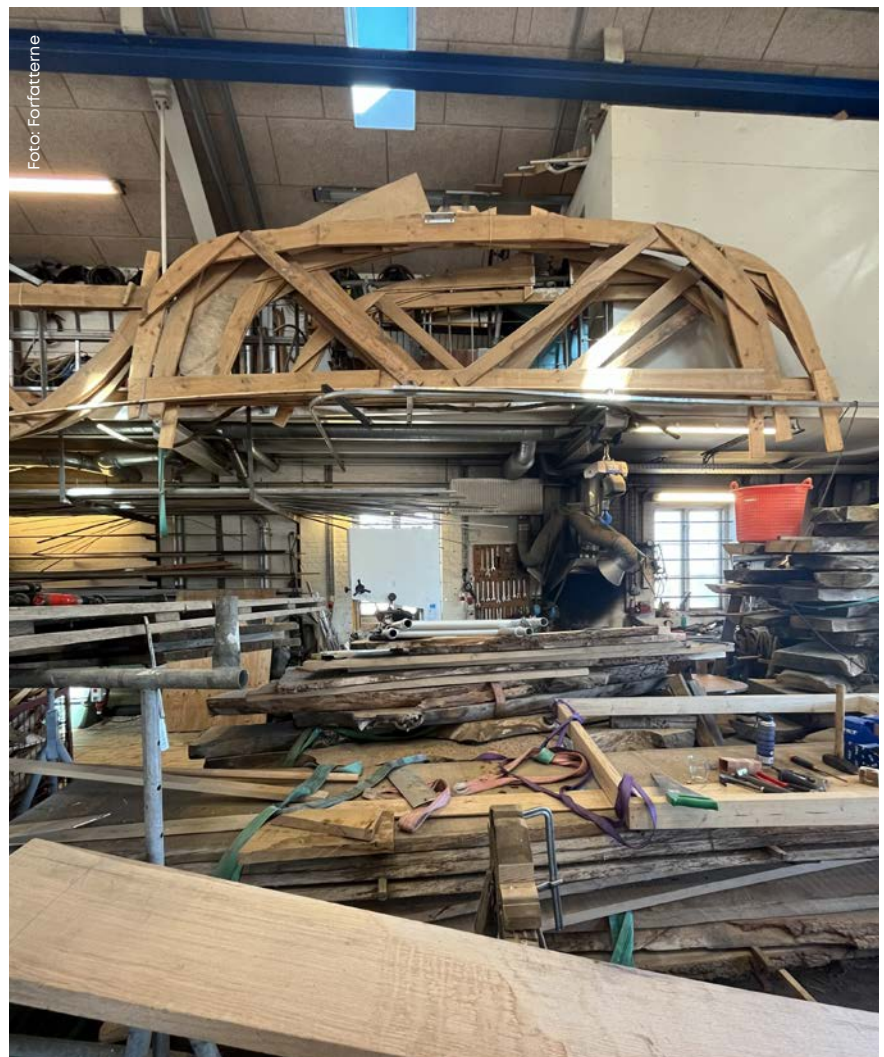

Foto: forfatterne

I et sociokulturelt perspektiv (Säljö, 2003, 2021) kan værftets fysiske rammer, tovværk, træ og værktøjer betragtes som kulturelle redskaber. At træde ind i værftet er at træde ind i et levende kulturarvmiljø, hvor den maritime kultur er indlejret i hver eneste genstand og bevægelse. Som svar på spørgsmålet om, hvad der har været det mest spændende at arbejde med i vinterens maritime fritidstilbud, peger en pige på træbådens klinker – de overlappende planker i skroget – og fortæller: *“Jeg ku’ virkelig godt li’ at sætte dem her på (...) men det fedeste indtil videre er at male.”* En anden pige fortæller med et smil, at hun indimellem har slået sig lidt under arbejdet med håndværksaktiviteterne, men at det ikke betyder noget, og hun tilføjer grinende: *“Jeg har også engang flækket en negl.”* Den lille træbåd, som ligger klar til at blive malet, markerer altså kulminationen på et længere forløb, hvor de unge i vinterhalvåret har arbejdet side om side med bådebyggerne. Båden kan derved betragtes som et konkret symbol på den deltagelse og meningsskabelse, der har fundet sted i fællesskabet. Når de unge ser båden, er det ikke kun et stykke håndværk, men et resultat af en kollektiv indsats.

I feltnotatet er bådebyggernes små kommentarer til de unge blevet fremhævet. Disse kan synes banale, men signalerer en gensidig opmærksomhed og etablerer en uformel tone, hvor relationerne er lige så betydningsfulde som de tekniske færdigheder. Dette er centralt i det sociokulturelle perspektiv, hvor læring ikke forstås som individuel tilegnelse, men er situeret i sociale relationer (Säljö, 2003). I bådværftet anerkendes de unge gennem sådanne interaktioner som aktive deltagere, hvilket kan styrke oplevelsen af fællesskab. Oplevelsen af fællesskab understøttes af citater fra empirien. F.eks. udtrykker en pige: *“Jeg synes, der er et supergodt fællesskab, og min veninde sagde, at det var*

megahyggeligt.” En anden supplerer, imens hun tegner et motiv på båden: *“Jeg synes bare, det er hyggeligt.”* (feltnotat, 01.05.25).

Bådværftet kan således med afsæt i Säljö (2003, 2021) forstås som et kulturelt læringsrum, hvor materielle og immaterielle elementer smelter sammen. Værktøjer og træ skaber konkrete handlemuligheder, mens sproget og håndværkstraditionerne, som bådebyggerne bringer ind i rummet, former de unges forståelse af, hvad det vil sige at være en del af kystkulturen. De unges deltagelse handler derfor ikke kun om at lære et håndværk, men om at blive en del af en større kulturel praksis og et fællesskab, hvor materialer, sociale relationer og fælles indsats tilsammen skaber grobund for meningsfuld deltagelse og læring (Säljö, 2003, 2021).

Legende deltagelse i det maritime miljø

I det følgende præsenteres yderligere eksempler på, hvordan det maritime miljø medierer de unges deltagelse. Samtidig fremhæves situationer, der illustrerer, hvordan legeskvaliteter kommer til udtryk i de unges interaktion med det maritime miljø.

Da bådebyggerne har orienteret gruppen om dagens opgaver, herunder maling af træbåden og færdiggørelse af en værktøjskasse, fordeler gruppen sig. Uden for bådværftet sidder en kvindelig lærer i smækbuks af bomuld på et cementunderlag nær den lille træbåd foran porten. Hun er omgivet af en gruppe unge, der kortvarigt synes at være faldet til ro. De unge spiser en is fra en papæske, som en anden lærer netop er ankommet med. Bag gruppen står malerbøtter klar. Pensler i forskellige størrelser ligger i en bunke på jorden. Samtalen mellem de unge og lærerene kredser om farvevalg og idéer til udsmykning, imens de spiser (feltnotat, 01.05.25).

De unge udtrykker en stærk optagethed af at have indflydelse på processen.

En af pigerne spørger ungdomsskolens personale: *“Hey, er det os, der bestemmer farverne, vi vil male med?”* Han svarer: *“Det er jer, der bestemmer, hvad I vil male.”* (feltnotat, 01.05.25).

Denne interaktion viser, hvordan de unges deltagelse er situeret i et fællesskab, hvor ejerskab og medbestemmelse bliver afgørende for deres engagement. I et sociokulturelt perspektiv (Säljö, 2003, 2021) er det netop gennem sådanne sociale interaktioner, at læring opstår. Skovbjerg og Jørgensen (2022) peger på, at legende tilgange er procesorienterede og sociale samt tilbyder en øvelse i at stå i det åbne, håndtere usikkerhed og udvikle tiltro til egen og andres skaberkraft, hvilket den beskrevne interaktion netop kan ses som et eksempel på. Når de unge får lov til at definere rammerne – i dette tilfælde farvevalget og motivet – bliver de ikke blot deltagere i en aktivitet, men medskabere af et fælles projekt.

Malerbøtterne åbnes, og malingen stråler i pangnuancer. En af de unge udbryder spontant: *“Jeg skal lave stranden!”* Imens begynder andre at eksperimentere frit med materialerne: Én blander en lysilla farve, en anden taber penslen i sandet og udbryder begejstret, at det ser flot ud, mens andre udpeger farver og fremhæver deres æstetiske værdi: *“Hallo, prøv at se, hvor flot den her røde er. Den er vildt flot”* (feltnotat, 01.05.25).

I et sociokulturelt perspektiv fungerer disse materialer som kulturelle redskaber, der medierer deltagelse og læring. Træ, pensler, maling og sand bliver ikke blot praktiske remedier, men giver de unge mulighed for at handle og skabe mening (Säljö, 2003). Samtidig rummer aktiviteten en række legeskvaliteter, idet flere bliver optaget af at male motiver, der efterligner bestemte ting og steder (Skovbjerg & Jørgensen, 2021). Én maler stranden, og en anden maler et søpindsvin.

Situationen omkring maleaktiviteten illustrerer samtidig, hvordan materialer med forskellig grad af script medierer legende deltagesformer (Jørgensen & Schrøder, 2024; Schrøder et al., 2022). Maling, sand og pensler fungerer her som svagt scriptede materialer, idet de unge anvender dem eksperimentel, vælger farver, blander nuancer og kommenterer spontant på æstetikken. Det kommer bl.a. til udtryk i de unges interaktioner: *“Er det ikke lidt meget vand og sand?”*, *“Jamen det er jo bølger”*, *“Jeg kan lave en skildpadde, som flyver! Ej, ikke som flyver ... Eller en stjerne? En søstjerne? Ej, jeg vil male fisk”* (feltnotat, 01.05.25). De åbne materialer giver plads til improvisation og fælles skabelse. Samtidig skaber bådens struktur og værktøj en ramme for mere målrettede handlinger, såsom at færdiggøre en værktøjskasse eller male specifikke båddele. Det kommer f.eks. til udtryk, da en pige efter ovenstående interaktion foreslår: *“Skal vi ikke først starte med et tyndt lag? Og så kan man putte flere på?”* (feltnotat, 01.05.25), hvorefter hun og to andre begynder at male hele planker i blå nuancer. Kombinationen af materialer med forskellige grader af script åbner et rigt mulighedsrum, hvor både kreativitet og håndværksmæssig praksis kan udfolde sig. Dette understøtter en legende deltagelse, hvor materialer fungerer som aktivt medierende faktorer.

Foto: Forfatterne

Som aktiviteten skrider frem, bliver det tydeligt, at stolthed er et gennemgående tema i de unges udsagn. En deltager fortæller: *“Jeg har virkelig glædet mig. For så når man sejler, så kan man bare se sit eget (...) man føler sig sådan glad og stolt af, at man har lavet så meget”* (feltnotat, 01.05.25). Denne erfaring kan, i forlængelse af tidligere udsagn om oplevelsen af fællesskab, forstås som et resultat af en situeret læringsproces, hvor de unge tilegner sig viden og kompetencer gennem deltagelse i en konkret kulturel praksis. Læringen er ikke teoretisk eller abstrakt, men

indlejret i det fysiske møde med båden og de sociale relationer omkring den (Säljö, 2021). Empirien viser derudover, at deltagelse kan antage forskellige former i aktiviteten, hvilket udfoldes i det følgende feltnotat.

Mens flertallet af de unge samler sig om at male båden, vælger én dreng at arbejde videre med den kubikmeter store værktøjskasse af træ, som han har bygget på i ugevis. *“Det er kun mig, der har bygget på kassen (...) Vi mangler ophæng til de der høvle,”* bemærker han, hvorefter han sammen med en bådbygger brænder teksten made

by ind i træet med store sorte bogstaver ved hjælp af en brændepen. Han viser stolt kassen frem, da vi nærmer os (feltnotat, 01.05.25).

Feltnotatet illustrerer, hvordan læring er situeret i konkrete praksisser, idet drengen engagerer sig i arbejdet med værktøjskassen som et fysisk artefakt, der indgår i den håndværksmæssige kontekst, han lærer i. Samarbejdet med bådebyggeren om at brænde teksten ind i træet viser, hvordan tilegnelse af færdigheder sker gennem deltagelse i aktivitet og i relation til en mere erfaren bådebygger. Læringen fremstår således ikke som en overlevering af information, men som en konkret kropslig og praktisk aktivitet, hvor handlingen i sig selv udgør læringsprocessen. Samtidig er hans indsats forankret i det fælles projekt om bådebyggeriet,

hvilket understreger, at læring er socialt og kontekstuel betinget (Marschall & Grumløse, 2022; Säljö, 2003).

Udenfor bliver to piger højtlydt optaget af malingen, der begynder at størkne i bøtterne, samtidig med at våde penselstrøg utilsigtet rammer deres sko. Deres interaktion med materialerne er præget af spontane og kropslige reaktioner. Deres verbale udvekslinger såsom *"Jeg rører lige i de her, der begynder at komme skind"* og *"Ej, du har maling over det hele – pas på, der er en kop bagved!"* afspejler en optagethed af både proces og omgivelser. Den ene pige bevæger sig balancerende mellem malerbøtterne og en delvist bemalet træbåd, imens hun svinger sin pensel og efterfølgende peger med den (feltnotat, 01.05.25).

Legekvaliteter er situerede og relationelle, og situationen ovenfor illustrerer, hvordan disse opstår i en eksperimenterende og kropslig omgang med materialerne, hvor de unges handlinger og interaktioner skaber meningsfulde og engagerende øjeblikke (Skovbjerg & Jørgensen, 2021). Samlet set peger resultatafsnittet på, at det maritime miljøes rum, materialer og sociale interaktioner kan mediere legende deltagelsesformer (Säljö, 2003, 2021; Skovbjerg & Jørgensen, 2021).

DISKUSSION

Undersøgelsens resultater er interessante i lyset af rapporterede kvalitetskendetegn for klub- og fritidstilbud (EVA, 2018), hvor sociale relationer og fællesskab fremhæves som kvalitetskendetegn, samtidig med at lederne oplever

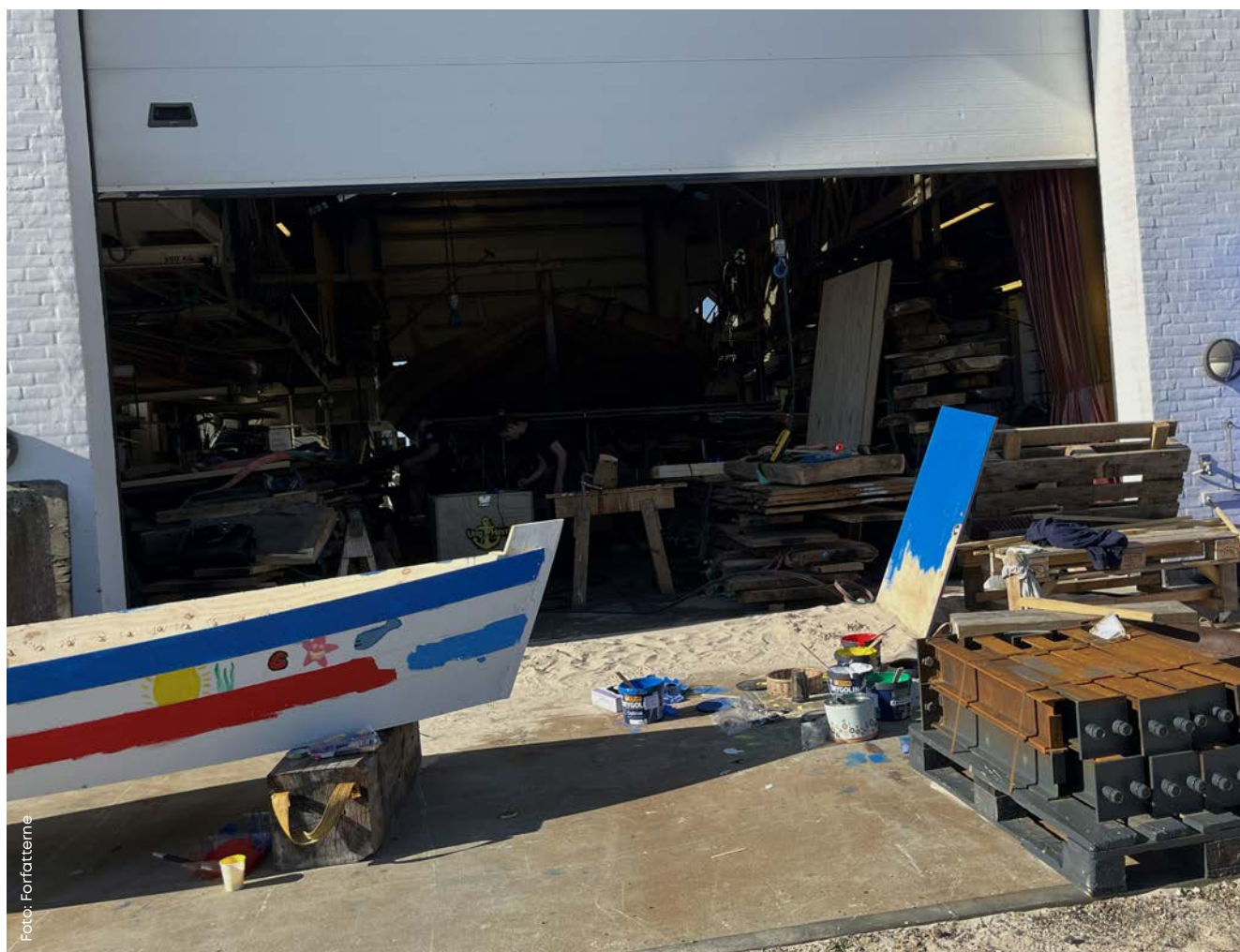

Foto: Forfatterne

udfordringer med børn og unge, der står uden for fællesskabet, og med tilbuddenes muligheder for at sikre medbestemmelse (EVA, 2023). De unge i det maritime fritidstilbud udtrykker netop en oplevelse af fællesskab, hvilket ifølge Sørensen et al. (2024) kendetegner unges trivselsbestræbelser. Fællesskabet tilbyder en modvægt til det individualiserede præstationssamfund og et rum for identitet, tryghed og pauser fra krav. Simovska og Primdahl understøtter dette: Trivsel opstår i et samspil mellem individets handlekraft og sociale og materielle dynamikker (2024).

Derudover fremhæver Sørensen et al. (2024) unges søgen mod præstationer, der lykkes, og særligt dem, der relaterer sig til et fælles 'vi', da disse skaber mening og samhørighed. Den stolthed, de unge udtrykker over at have bygget båden sammen, vidner om, at de har oplevet at lykkes som en del af et fællesskab. Det kan understøtte forståelsen af, at trivsel i ungdomslivet ikke nødvendigvis knytter sig til opnåelse af viden, men til deltagelse i meningsfulde og fællesskabsorienterede praksisser.

Et andet kvalitetskendtegn ved klub- og fritidstilbud knytter sig til fritid og medbestemmelse (EVA, 2018). I resultatafsnittet beskrives de unges deltagelse som båret af en procesorienteret og eksperimenterende tilgang, hvor usikkerhed og uforudsigelighed bliver håndterbart (Skovbjerg & Jørgensen, 2021), idet legens fluktuerende kvaliteter gør det muligt at træde ind og ud af aktiviteter, improvisere og finde nye handlemuligheder. Denne åbenhed kan skabe en ramme, hvor fællesskabet opleves som fleksibelt og imødekomende frem for kontrollerende eller ekskluderende. Den legende deltagelse i det maritime miljø synes derved at skabe rum for udvikling af fællesskaber og medbestemmelse, som netop opleves udfordrende i klub- og fritidsmiljøer (EVA, 2023).

Friluftslivets forskellige grene åbner for forskellige måder at være menneske på. Ifølge Tordsson (2014) indebærer arbejdet med friluftsliv et ansvar for at videreformidle den kulturarv, som de enkelte grene af friluftslivet repræsenterer, så indsigter, kompetencer og færdigheder kan bringes videre til kommende generationer. Andkjær (2018) peger på, at en bevidsthed om værdier og kvaliteter ved de forskellige grene af friluftslivet kan anvendes målrettet i en pædagogisk kontekst. International forskning viser, at sejllads kan rumme trivselsfremmende potentialer (Manu Schijf et al., 2017). Dog kan sikkerhedshen syn og krav til certifikater begrænse, hvilke aktiviteter der kan udbydes i en pædagogisk kontekst (Brodersen, 2023). Denne undersøgelse viser imidlertid, at et maritimt miljø kan rumme langt mere end sejllads. På værftet opstår legende deltagelsesformer, hvor det ikke er sejlladsen, men selve miljøet og værkstedsarbejdet, der bærer aktiviteterne. Lignende perspektiver er blevet fremhævet i en artikel af Krat (2023) i en kontekst, hvor skolebørn gennem legende workshops på land tilegner sig viden om elementer i sejlsport, som et led i den internationale sejlsportsbegivenhed SailGP.

Værkstedsaktiviteter er populære blandt unge i klub- og fritidstilbud, men der peges samtidig på, at de fysiske rammer og ressourcer ofte begrænser aktivitetsudbuddet (EVA, 2023). Resultaterne peger på et potentiale i at flytte værkstedsaktiviteter ud i lokale miljøer. Det undersøgte bådebyggeværft fremstår her som et trygt og praksisnært rum. Dets trivselsfremmende potentiale vil dog afhænge af de aktører, der faciliterer aktiviteterne, idet resultaterne netop peger på bådebyggernes sociale interaktion med de unge som en betydningsfuld betingelse for deltagelse. Ungdomsskolens personales kontinuerlige deltagelse i tilbuddet

kan ligeledes antages at have haft en afgørende betydning for de unges engagement, idet Petersen et al. (2023) fremhæver, at brugere af klub og fritidstilbud oplever, at pædagoger *"medvirker til at skabe et sted, hvor det er godt at være"*, og *"er dem, man kan tale med, stole på, hygge sammen med, og som hjælper, hvis der er problemer"* (Petersen et al., 2023, s. 9). Dette er dog et aspekt af praksis, der ikke er blevet afdækket i nærværende undersøgelse.

Undersøgelsen rummer i forlængelse heraf nogle metodiske begrænsninger. Det empiriske grundlag er relativt begrænset, da observationen alene strakte sig over én enkelt aften. Samtidig har den valgte metode ikke kunnet bidrage med indblik i de unges deltagelse i tilbuddet over tid eller i de strukturelle og personlige barrierer, der kan præge dets videre udvikling. Et casestudie (Flyvbjerg, 2010) kunne have belyst sådanne aspekter.

På det internationale forskningsfelt bliver der forsket i blå udemiljøers potentiale til at fremme sundhed og trivsel (Britton et al., 2020; Grellier et al., 2017; Rocher et al., 2020), bl.a. med fokus på børn, unge og voksnes personlige og sociale udvikling gennem deltagelse i sejllads (Manu Schijf et al., 2017). På området findes resiliensorienterede studier (Capurso & Borsci, 2013; Hayhurst et al., 2015; Morgan & B. Braungardt, 2025; Romaniuk, 2021), hvor Bronfenbrenners analyseramme anvendes til at understøtte en forståelse af, hvordan komplekse samspil mellem individ, kontekst og tid kan skabe udviklingsmuligheder for de deltagende målgrupper. En lignende analytisk ramme kunne anvendes i en udvidelse af undersøgelsen af det maritime fritidstilbud.

Et nyere internationalt studie af sommersejladskurser for børn og unge på 8-17 år anvender et teoretisk rammeværk kaldt *positive youth*

development (PYD) til at vurdere, hvorvidt sejladsene kan fremme personlig og social udvikling hos målgruppen (Blum et al., 2024). Det beskrives som *"a strengths-based approach to working with youth that provides opportunities for them to foster positive relationships and develop assets that build their leadership strengths"* (Blum et al., 2024, s. 2). Selvom studiets sejlads henvender sig til børn og unge fra bemidlede familier på grund af egenbetaling, er det teoretiske rammeværk interessant, idet det udspringer af forebyggelsesfeltet (youth.gov, u.å.) og repræsenterer en ressourceorienteret måde at arbejde med ungdomsudvikling på. Centralt i modellen står udviklingen af de såkaldte 'five Cs': competence, confidence, connection, caring og character (Blum et al., 2024; Waid & Urich, 2020), hvilket kunne

anvendes i undersøgelser af fritidstilbuddets potentialer i forhold til ungdomsudvikling.

AFRUNDING

Denne undersøgelse bidrager med indsigter i, hvordan et maritimt fritidstilbud gennem det maritime miljøes rum, materialer og sociale interaktioner kan mediere legende deltagelsesformer blandt unge, hvilket kan rumme et trivselsfremmende potentiale. Undersøgelsen bidrager på den måde med ny viden om pædagogiske kvaliteter knyttet til et maritimt miljø som et fritidspædagogisk rum.

Det er imidlertid væsentligt at fremhæve, at betydningen af rum, materialer og sociale interaktioner, der inviterer til legende deltagelsesformer, ikke begrænser sig til maritime kontekster. Også i andre fritidsmiljøer, som klubber og skolefritidsordninger, spiller disse elementer en central rolle for både børns og unges deltagelse (Jørgensen & Skovbjerg, 2025). Perspektivet kan derfor udvides til at omfatte en bredere forståelse af, hvordan forskellige typer af rum, materialer og sociale interaktioner kan mediere legende deltagelse og fællesskabsdannelse.

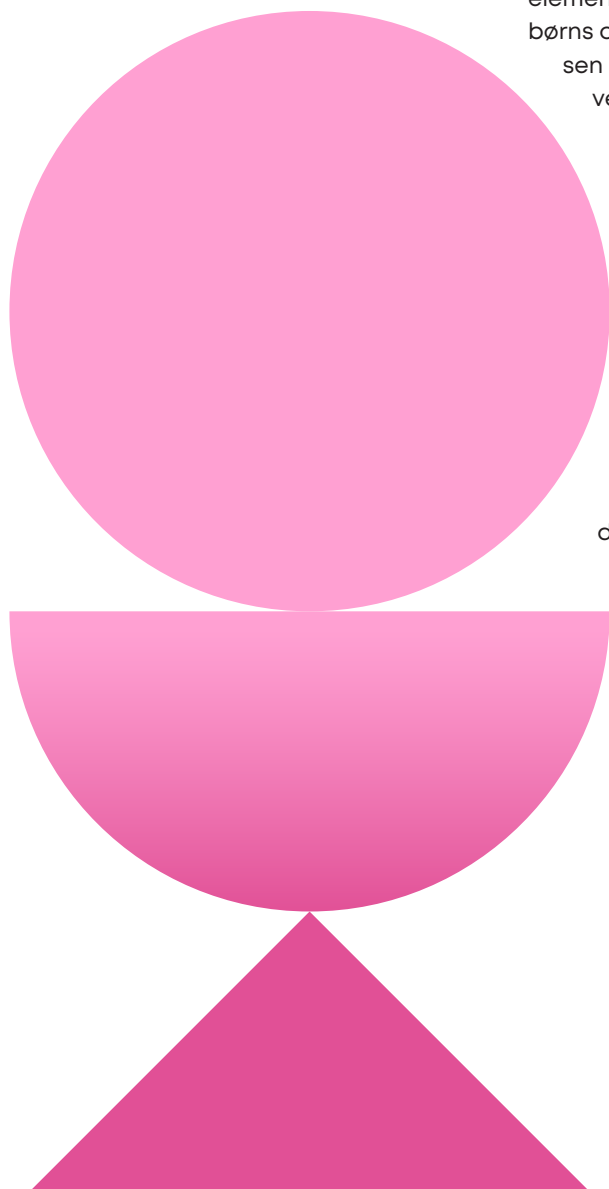
På baggrund heraf anbefales det, at man inden for det fritidspædagogiske fagfelt forholder sig nysgerrigt til, hvordan rum, materialer og sociale interaktioner i lokale miljøer kan mediere legende

deltagelse, styrke fællesskaber og bidrage til øget trivsel. Parallelt hermed kunne yderligere undersøgelser af tilsvarende tilbud kvalificere det fritidspædagogiske arbejde med at skabe rum for kreativitet og fællesskab (Ankerstjerne, 2024).

Perspektiverende overvejelser og kritisk refleksion

Udviklingen af fritidspædagogiske miljøer skal forstås i tæt relation til de strukturelle og politiske rammer, som sætter betingelserne for praksis. Arbejdet i fritidsinstitutionerne har de senere år været politisk, økonomisk, kompetenceudviklingsmæssigt og forskningsmæssigt nedprioriteret, trods institutionernes samfundsmæssige rolle og betydning (Stær & Madsen, 2020). BUPL's seneste vilkårsundersøgelse (2025) viser f.eks., at 61 procent af pædagogerne på fritidsområdet oplever mangel på økonomiske ressourcer, og i flere kommuner angiver over 80 procent, at deres arbejdsplads mangler økonomiske midler. Det peger på, at fritidsområdet har brug for et økonomisk løft.

Samarbejdet mellem ungdomsskolen og Han Herred Havbåde er delvist finansieret af fondsmidler, hvilket sætter spørgsmålstegn ved tilbuddets fremtidige bæredygtighed, da det i høj grad er afhængigt af lokalpolitisk opbakning og prioritering. Mange fritidstilbud er aktuelt pressede og baseret på enkeltstående bevillinger, hvilket betyder, at deres levetid ofte er betinget af evnen til at engagere frivillige kræfter for at sikre bæredygtig forankring.

Litteraturliste

- Andenæs, A. (2000). Generalisering. Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse. I: H. Haavind (Red.) *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning* (s. 287-320). Gyldendal Norsk Forlag
- Andkjær, S. (2018). I J. O. Jensen, H. T. Jørgensen og E. S. Volshøj (Red), *Motion og bevægelse i skolen* (1.udg, 206-221). Hans Reitzels Forlag
- Ankerstjerne, T (red), Boysen, M., S. W., Hansen, F. N., Jense, L., K., Krøyer, P., J., Larsen, Larsen, A., K., Madsen, K., N., Ringskou, L., Rose, P., Schultz, C. Østergaard, S. (2024) *Fritidspædagogikken gentænkt*. Dafolo
- Baarts, C. A. (2025). Autoetnografi: forbindelsesmetode. I S. Brinkmann og L. Tanggaard (Red), *Kvalitative metoder – en grundbog*. (4. udg. S. 279-293). Hans Reitzels Forlag
- Barican, J. L., Yung, D., Schwartz, C., Zheng, Y., Georgiades, K., & Waddell, C. (2022). Prevalence of childhood mental disorders in high-income countries: A systematic review and meta-analysis to inform policymaking. *Evidence-Based Mental Health*, 25(1), 36–44. <https://doi.org/10.1136/ebmental-2021-300277>
- Blum, C., Tucker, A., Levran, M., Holmes, L., & Walsh, H. (2024). Positive Youth Development at Sea: A Case Study of the Shenandoah Model. *The Journal of Experiential Education*, (9)1-19. <https://doi.org/10.1177/10538259241275051>
- Britton E., Kindermann G., Domegan C., Carlin, C. (2020) Blue care: a systematic review of blue space interventions for health and wellbeing. *Health Promotion International* (35) 50–69 <https://academic.oup.com/heapro/article/35/1/50/5252008>
- Brodersen, M. (2023). Sejl for livet eller livet for sejl. *Dansk Friluftsliv*, (120). https://bibliotek.dk/materiale/sejl-for-livet-eller-livet-for-sejl_mads-brodersen/work-of:870971-tsart:137559056?type=artikel+%28online%29
- BUPL (2025) BUPL's Vilkårsundersøgelse 2025. BUPL Faktaanalyse <https://bupl.dk/pjece/bupls-vilkaarsundersoegelse-2025-samlet-rapport>
- Capurso, M., & Borsci, S. (2013). Effects of a tall ship sail training experience on adolescents' self-concept. *International Journal of Educational Research* (58), 15–24. <https://doi.org/10.1016/J.IJER.2013.01.004>
- EVA (2018). *Hvad kendetegner kvalitet i fritids- og klubtilbud? Dialogværktøj til jeres arbejde med kvalitet*. <https://emu.dk/sites/default/files/2019-01/B%C3%B8rn%20og%20unges%20brug%20af%20fritids-%20og%20klubtilbud.%20Dialogv%C3%A6rkt%C3%B8j.pdf>
- EVA (2023). *Indhold og kvalitet i fritids og klubtilbud – Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af SFO, fritidshjem og klubtilbud*. <https://eva.dk/udgivelser/2023/okt/indhold-og-kvalitet-i-fritids-og-klubtilbud>
- Flyvbjerg, B (2010) i: Brinkmann, S & Tanggaard, L. (red.) *Kvalitative Metoder*. Hans Reitzels Forlag
- Haavind, H. (1987). *Liten og stor: mødres omsorg og barns udviklingsmuligheder*. Universitetsforlaget
- Haar, J. (2023). Om sejlads og kystfriluftsliv med træbåde. *Dansk Friluftsliv*, (120), 6–9. https://bibliotek.dk/materiale/om-sejlads-og-kystfriluftsliv-med-traebaade_jakob-haahr/work-of:870971-tsart:137558793?type=artikel+%28online%29
- Han Herred Havbåde (u.d). *Bådkulturen*. Hentet 25.09.25 fra: <https://www.havbaade.dk/kulturhistorie/badkulturen/>
- Hayhurst, J., Hunter, J. A., Kafka, S., & Boyes, M. (2015). Enhancing resilience in youth through a 10-day developmental voyage [Article]. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 15(1), 40–52. <https://doi.org/10.1080/14729679.2013.843143>
- Jørgensen, H. H., & Schrøder. (2024). I H. Skovbjerg et al. (Red.), *Playful Learning Formidlingsrapport: En rapport om forskning i legende tilgange til undervisning på pædagog- og læreruddannelsen*. Playful Learning.
- Jørgensen, H., H. & Skovbjerg, H. H. (red.) (2025) *Legedesigns i Skole og Fritid*. Akademisk Forlag.
- Krat, T. (2023) Kan man lære noget om sejlsport uden at komme på vandet? *Dansk Friluftsliv*. (120) Dansk Friluftsliv – forum for natur- og friluftsliv (30-33) <http://danskfriluftsliv.dk/wp-content/uploads/2025/04/nr-120-HAV.pdf>
- Madsen, M., M. (2025) Om fritidspædagogik. *Tidsskrift for Socialpædagogik* 28(1), 19-30.
- Marschall, A., & Grumløse, A. P. (2022). *Undersøgelser med børn – observation, interview og analyse i pædagogisk praksis*. Hans Reitzels Forlag.
- Morgan, A., B. & Braungardt, C (2025) Setting Sail for Resilience and Ocean Sustainability. *Ocean and Society* (2)1-19 https://www.researchgate.net/publication/391761263_Setting_Sail_for_Resilience_and_Ocean_Sustainability
- Ottosen, M.H., A.G. Andreasen, K.M. Dahl, M. Lau sten & S.B. Rayce & B.B. Tagmose (2022). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Petersen, K., E., Rose, P., Damkjær-Olsen, S., Duncan-Bendix, J. (2023). *Pædagogers arbejde med børn og unge i fritidspædagogikken – Fritidspædagogikkens betydning for børn og unges trivsel, udvikling og livsmuligheder*. DPU, Aarhus Universitet https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/Rapporter/Ebog_-_Pædagogers_arbejde_med_boern_og_unge_i_fritidspædagogikken.pdf
- Petersen, K. E. & Sørensen, T. E. M. (2021). *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges trivsel og udvikling*. https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Pædagogisk_Indblik/Fritids-_og_ungdomsklubbers_betydning_for_boern_og_unges_trivsel_og_udvikling.pdf
- Rocher, M., Silva, B., Cruz, G., Bentes, R., Lloret, J., Inglés, E. (2020) Benefits of Outdoor Sports in Blue Spaces. The Case of School Nautical Activities in Viana do Castelo. *International journal of environmental research and public health* 17(22) <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7697647/>
- Romaniuk, M. W. (2021). The Role of Sail Training as a Factor Strengthening the Hardiness of Extraordinary Youth. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 1(32), 179. <https://doi.org/10.12775/PBE.2021.010>
- Skovbjerg, H. M., Jensen, J., B., Togsverd, L. Pedersen, L., Jørgensen, H., H., Schrøder, V., Boysen M., S., W., Lund, O., Bundsgaard, J., Sortkær, B., Nielsen, M., H. (2024) *Playful Learning – Formidlingsrapport. En rapport om forskning i legende tilgange til undervisning på pædagog- og læreruddannelse*. Playful Learning https://playful-learning.dk/wp-content/uploads/2024/08/Skovbjerg-et-al.-2024-PlayfulLearning_Formidlingsrapport-1.pdf
- Skovbjerg, H. M (2021). *10 tanker om leg*. Dafolo
- Skovbjerg, H. M., & Jørgensen, H. H. (2021). Legekvaliteter – udvikling af et begreb om det legende i lærer- og pædagoguddannelsen. *Læring og Medier*, 14(24). <https://doi.org/10.7146/lom.v14i24.127125>
- Säljö, R. (2003). *Læring i praksis – et sociokulturelt perspektiv*. Hans Reitzels Forlag.
- Säljö, R. (2021). The conceptualization of learning in learning research 1. I G. Kress, S. Selander, R. Säljö, & C. Wulf (Red.), *Learning as social practice* (s. 23 ff.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003139188-6>
- Schijf, M., Allison, P., & Von Wald, K. (2017). Sail Training: A Systematic Review. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 9(2), 167–180. <https://doi.org/10.18666/JOREL-2017-V9-I2-8230>
- Simocska, V. & Primdahl, N., L. (2024). *Trivsel og trivselsfremme i skolen*. DPU. Århus Universitetsforlag <https://pure.au.dk/portal/da/publications/trivsel-og-trivselsfremme-i-skolen>
- Schrøder, V., Jørgensen, H. H., & Skovbjerg, H. M. (2022). Socio-materielle sammenfiltringer med legekvaliteter i playlab. *Tidsskriftet Læring Og Medier* (LOM), 15(26). <https://doi.org/10.7146/lom.v15i26.133944>
- Sørensen, N. U., Katznelson, N., Nielsen, M. L., Madsen, E. A., & Marstrand, B. (2024). *Levbare ungdomsliv: Om unges bestræbelser på at trives*. CEFU. https://www.cefudk/media/733271/levbare-ungdomsliv_cefud_rapport.pdf
- Tordsson, B. (2014). *Perspektiver på friluftslivets pædagogik*. Books on demand UCN (2017). *Politik for ansvarlig forskning ved UCN*. <https://ucndk.sharepoint.com/sites/Intern-forskning/Delte%20dokumenter/Politik%20for%20ansvarlig%20forskning%20ved%20UCN%20-%20endelig.pdf?CT=1610524585665&OR=ItemsView>
- Ungdomsskolerne (2025) *Ung Havn*. <https://ungdomsskolerne.dk/projekt/ung-havn/>
- Ungdomsskoleloven (2019). *Bekendtgørelse af Lov om Ungdomsskoler*. (LBK nr 608 af 28/05/2019). <https://www.retsinformation.dk/eli/Lta/2019/608>
- Waid, J. & Uhrich, M. (2020) A Scoping Review of the Theory and Practice of Positive Youth Development (50) 5-24.
- Youth.gov (u.d.). *Positive Youth Development*. <https://youth.gov/youth-topics/positive-youth-development>